

A galerija

- [Draugai](#)

- [Kas naujo Panevėžio galerijose?](#)

- [Pradinis](#)

-

- [Apie galeriją](#)

- [Parodos](#)

- [Renginiai](#)

- [Kaip mus rasti](#)

- [Svečių knyga](#)

Parodos

- [ArtVilnius'17](#)
- [Anatolijus Stiško - 80-metis](#)
- [Eugenijus Nalevaika](#)
- [Arturas Valiauga](#)
- [Audrius Gražys ir Mindaugas Juodis](#)
- [X: Kritinė riba](#)
- [Algimantas Aleksandravičius](#)
- [Saulius Saladūnas](#)
- [Aloyzas Smilginis](#)
- [Menamos Istorijos. \(Ne\)Riba](#)
- [Raimondas Gailiūnas](#)
- [Salomėja Jastrumskytė](#)
- [Menamos Istorijos. Transliacija](#)
- [Jurij Jakovenko](#)
- [Grundtvig projektas - paroda](#)
- [Grundtvig projektas - diskusija](#)
- [Bronius Gražys](#)
- [Vilmantas Marcinkevičius](#)
- [Vilmantas Dambrauskas](#)

- [Menamos istorijos. Emocija](#)
- [ArtVilnius'13](#)
- [Rimantas Dichavičius](#)
- [Raimondas Gailiūnas](#)
- [Paulius Juška](#)
- [Jaunojo tapytojo prizas 2012](#)
- [ArtVilnius'12](#)
- [Šarūnas Sauka](#)
- [Valentinas Pečininas](#)
- [Antanas Obcarskas](#)
- [Kunigunda Dineikaitė](#)
- [Miglė Kosinskaitė](#)
- [Virginijus Kašinskas](#)
- [Anatolijus Stiško](#)
- [Laimonas Šmergelis](#)
- [Andrius Miežis](#)
- [Danguolė Brogienė](#)
- [Artūras Šeštokas](#)
- [34 kreditai](#)
- [Stasys Mostauskis](#)
- [Arūnas Daujotas](#)
- [Evaldas Šemetulskis](#)
- [Modestas Malinauskas](#)

Parašykite mums

- [Atidarymo akimirkos](#)
- [Autoriaus žodis](#)
- [Biografija](#)
- [Eksponuojami darbai](#)
- [Plakatas, lankstinukai](#)
- [Recenzija](#)

Recenzija

Remigijus Venckus

Nuo fenomenologinio balso iki skirsmo: netipiški ekskursai po Vilmanto Dambrausko fotonaratyvus

2013 m. gruodžio 10 d. Juozo Miltinio dramos teatre (Laisvės a. 5, Panevėžys) atidaroma šiauliečio, fotomenininko, dizainerio Vilmanto Dambrausko (g. 1963) fotografijų paroda *Ir jie nusprendė išplaukti*. Parodą organizuoja ir rengia *A galerija* (Respublikos g. 33, Panevėžys). Renginį skirtą galerijos penkerių

metų jubiliejui paminėti galima bus apžiūrėti iki sausio 15 d.

Prieš analizuojant parodos ekspoziciją dera paminėti kelis menininko biografijos faktus. 1989 m. kūrėjas baigė Vilniaus dailės akademiją. Nuo 1991 m. yra Lietuvos dizainerių sąjungos narys. Nuo 1998 m. dirba Šiaulių universiteto Menų fakultete. Šiuo metu yra Dailės katedros docentas. Surengė autorinių tapybos, fotografijos ir kompiuterinės grafikos parodų Suomijoje, Prancūzijoje, Latvijoje, Lenkijoje, Baltarusijoje ir Lietuvoje. Yra eksperimentinio kino filmo *Sapnai. Žana* (1997 m.) autorius.

Kadangi man teko studijuoti kursus, kuriuos universitete vedė V. Dambrauskas, bei jam vadovaujant parengti ir apginti diplominį darbą (2004 m.), tad viliuosi, kad šis mano tekstas yra produktyvus. Su kūrėjo darbais esu pakankamai išsamiai susipažinęs ir nemažai apie juos rašęs bei kalbėjęs. Tad šį kartą mano plėtojama kritika žymi naują ir kitokią požiūrį į menininko darbus. Tekste pirmenybę teikiu ne papildomam kūriniuose regimos pozicijos (iš)ryškinimui, bet opozicijos atvėrimui (ne tam kas regima ir suvokiama, bet tam kas slepiama ir nerodoma).

V. Dambrausko fotografijų analizės kryptį galima sieti su klausimų virtine. Ar fotografija, būdama minties išraiška, formuoja tik vizualų naratyvą? Ar fotografija gali sukurti minčių vokalizavimo sugestijas? Ar tai kas parodyta atvaizdais yra adekvatu minčiai išsakomai balsu, o gal autorius norėjo pasakyti daugiau nei geba užčiuopti žiūrovo akis? Ar mano (žiūrovo) imanentinis balsas į pasaulį neskleidžiantis jokios (akustiškai galinčios reikšties) minties, kuri likdama sąmonės viduje, tik man vienam atveria kūrinio prasmę?

Turiu sutikti, kad šie mano klausimai iš ties atrodo keisti. Jie neformuoja jokių probleminių nuorodų apie meninius atvaizdus, o juolab apie suvokimo procesą patiriamą vizualiai. Ši klausimų virtinė veda prie gerokai platesnės kalbos ir kalbėjimo problematikos. Tačiau nereikia baimintis ir abejoti, kad kalbos ir meno sąsaja yra neproduktyvi. Štai Žinių radijo laidoje *Naujoji karta* paklaustas, kas man yra menas, kūrybos sampratą siejau su kalba ir kalbėjimu^[1]. Tad ir šioje recenzijoje neatsiimdamas savo žodžių drįstu pakartoti – *menas yra kalba, kurios reikia specialiai mokytis ir taikyti pokalbių sraute, veikiančių viešojoje erdvėje. Meno reikia mokytis, kaip ir bet kokios kitos kalbos. Meno kalba yra labiau individualizuota, patiriama ir taikoma intuityviau ir netgi ne visada paisant logines kalbėjimo schemas*^[2]. Kaip tik šiuo metu išskleistą minties plėtotę turiu pasukti kita linkme ir pastebėti, kad V. Dambrausko fotografijų serija (nu)rodo autorių tikrai žinant kalbos (šiuo atveju fotografinės ir netgi vaizduojamosios dailės) logines schemas. Kadro komponavimas, erdvės ir šviesos pojūtis, spalvos ir kontrasto žaismas sugestijuoja pakankamą menininko žinojimą net apie klasikinę, akademinę tapybą. Tad tai kas vaizduojama meno kūriniuose gali būti traktuojama ir kaip sąlyginis tapybos perkėlimas į fotografijos mediją. Tiesa šis mano pastebėjimas yra gana elementarus ir nieko nestebinantis, mat tokių perkėlimų fotografijos istorikai ir kritikai galėtų išvardinti be galo daug. Tad šis mano trumpas ekskursas į tapybos ir fotografijos sąlyčių zonas gali būti nutraukiamas ir persikeliama prie svarbesnės, labiau lingvistinės, fenomenologinės, poststruktūralistinės plėtotės apie kalbą ir kalbėjimą vizualaus meno procesuose.

Žvelgdamas į V. Dambrausko kūrinius noriu prabilti apie balsu reiškiamos minties prigimtį. Kad mintis būtų akustiškai vokalizuota ir sklisdama erdvėje (pa)siektų savo adresatą, ji pirmiausiai suformuluojama sąmonėje. Ji vokalizuojama imanentiškai, išorėje neišskleidžiant jokio garso. Tad galima daryti prielaidą, kad ne visos mintys pasiekia fizinę tikrovę. Kai kurios taip ir lieka viduje kalbančios sąmonės kalėjime, kur sąmonė (anot prancūzų filosofo Jacques Derrida) yra labiausiai meluojanti. Balsas nesklindantis fiziniame aplinkoje, bet liekantis kalbančiojo viduje yra fenomenologinis, atkartojantis tik sąmonę ir todėl per pakartojimą meluojantis apie pasaulį^[3]. Ši idėja siejama su kritiniu požiūriu į fenomenologiją. Šiai filosofijos sričiai yra svarbu tai kas duota (t.y. fenomenas), kas yra aptinkama tiek išoriniame (materiale

pasaulyje), tiek vidiniame (pojūčių) patyrimė^[4]. Žymiausia fenomenologijos figūra – Edmund’as Husserl’is. Vokiečių filosofas akcentuoja jutimą ir pasitiki empirizmu; išskiria transcendentinį pasaulį pasireiškiantį žmogaus sąmonėje; konstatuoja esant dvi būties rūšis: pirma – transcendentinė tikrovė pasirodanti per reiškinius, antra – sąmonė kaip duotybė. E. Husserl’is ieško idealumo ir jį randa vidiniame, nuolat kartojamame, akustiškai nevokalizuotame kalbėjime. Vėliau šį kalbėjimą J. Derrida sukritikuoja kaip melagingos savireflektyvios sąmonės išraišką^[5].

Glaustai aptarus fenomenologinio balso koncepciją galima grįžti prie V. Dambrausko kūrybos. Tad verta klausti, kur meno kūrybos atveju yra ir / ar pasirodo fenomenologinis balsas? Meno kūrinys savaime formuoja kalbą (pasakojimą) ir kalbėjimą (papasakojimą); t.y. pažįstamą arba atpažįstamą naratyvą. V. Dambrausko kūrybos atveju kalba reiškiamą per vaizdus. Vaizdai negebėdami akustiškai papasakoti leidžia įsivaizduoti naratorių. Tad vaizdai tik vizualiai diegia pasaulio naratyvus, kuriuos stebėdamas žiūrovas suveda su savo asmenine patirtimi. Imanentiškai tariant žodžius įvairios prasmės yra (su)buriamos į vieną pasakojimą, kaip į vieną sistemą. Tai kas jau yra anksčiau girdėta fizinėje tikrovėje arba imanentiniu balsu buvo kažkada (pa)kartota, tampa vienu ir intencionali kalbėjimu sinchronizuotu su nauja patirtimi, įvykusia per meno kūrinį. Tad meno kūrinys tik žymi startą fenomenologinio balso raiškai.

Naratyvas, kurį V. Dambrauskas formuoja per vaizdą ir verčia intensyviau dirbti žiūrovo sąmonę, kyla iš skirtingų kultūros tekstų. Tokių tekstų, kurie jau skambėjo arba tebeskamba žmogaus kultūros aplinkoje. Tad naratyvas nėra vienišas ir atribotas nuo kultūros, tai intertekstualus, intervizualus ir intersistemiškas konstruktas. Tai kaip Friedrich’o Nietzsche’s *Zaratustra*^[6] ir *Biblijos* Kristus. Kadangi menininko fotografija tai loginis žiūrovo paklydimas ir paklaidinimas gausioje pasakojimų sistemoje, todėl V. Dambrauskas jokiū būdu neformuoja tiesaus kelio į religinį patyrimą. Tai vizualus klausimas apie amžinąsias ir pasikartojančias žmogaus moralės problemas. Tai klausimas apie mitinę praeities, esaties ir ateities civilizaciją. Tai meninis gestas, kuris išreiškia nepasitikėjimą visa tikrove. Šiuo atveju tampa akivaizdu, kad V. Dambrauskas specialiai ir įkyriai kartoja neva mistinius ir mitinius naratyvus, kurie veikia ne kažkur išorėje, bet mūsų visų viduje. V. Dambrauskas mums rodo mus pačius; t.y. mūsų civilizacijos dramą.

Taigi fotografijoje nėra nei tik fiziškai, nei imanentiškai kalbančio balso, kaip ir nėra jokio dirbtinio intelekto įdiegto į atspaudą. Tarp žiūrovo ir kūrinio yra didžiulis tarpas, savotiška erdvėlaikio tuštuma, o naratyvą bandanti įminti žiūrovo sąmonė tik siekia kompensuoti pasakojimo apie save trūkumą. Tad fotografija yra šio imanentinio kalbėjimo pretekstas, savųjų patirčių savianalizės provokatorius.

V. Dambrausko kūrinų sandara yra dvisluoksnė – sudaryta iš vaizdo ir rašto. Man įdomu, kaip šie sluoksniai sąveikauja ir kokią intonaciją pasitelkiant yra provokuojamas imanentinis kalbėjimas? Tad parodoje veikia dvi, viena kitą papildančios intonacijos: tai surežisuoto vaizdo ir jį lydinčio teksto. Kompozicija, apšvietimas, drapiruotas kūnų dengimas – visa tai žymi vaizdo intonaciją. Ji taip pat nėra vienalytė. Ji vienu metu ir nervingai akiplėšiška ir išdidžiai rami. Intonacija demonstruoja savo galią ir savo nuolankumą *kitam*, nepasirodančiam jokiam vaizde. *Kito* vieta, tai vieta tekste eksponuojamame šalia fotografijų. Čia *kitas* neturi vardo ir tarytum užima nepasiekiamo valdovo arba Dievo poziciją. *Kitas* yra galios turėtojas ir savosios valdžios stiprintojas. Apie jį šaltu tonu, beveik objektyviai ir lydint epišku įspūdžiu praneša užrašytas tekstas. Bet ir ši, užrašyta intonacija vengia atviro bei nuogo kalbėjimo. Ji specialiai nenurodo nei *kito* vardo, nei jo vietos. Cituoju:

Jie... Vienus akmenis mylėjo labiau nei kitus. Ypač blizgančius. Dėl jų net žudė. Mirusius gerbė labiau nei gyvuosius, esančius šalia. Patys rinkdavo tuos, kurie sprendė jų likimą, dabindavo kitokiais rūbais ir lenkėsi jiems. Vaikščioti galėjo visi, bet rinkosi šliaužioti. Tuos, kurie skraidė – laikė pririštus. Rinko vieną, kuris turėjo mirti dėl visų jų, kad po to būtų garbinamas. Jie... Kirto, skynė, kasė ir sėmė tol, kol

nieko nebeliko. Ir tada jie nusprendė išplaukti... Vietos užteko ne visiems. Jie... tokie panašūs į mus.

Teksto epiškumas sugestijuoja neva mitas nėra mitas, neva mitas yra tikras ir pirminis kalbėjimas įvykęs iki reprezentacijos. Tai to kuris yra Dievo vietoje kalbėjimas. Tačiau tas, kuris prašosi būti priimamas kaip neabejotinai teisingu, tuo pat metu skatina ir nepasitikėjimą jo tiesa. Vaizdo intonacija ir teksto intonacija rodo, kad menininkas kviečia nutolti tiek nuo mito, tiek nuo paviršiuje sugestijuojamo religinio patyrimo (kurio visiškame meno patyrimo turbūt nėra). Vėliau, įvykus nepasitikėjimui dalinai įvertinto reginio transformacijas diegti imanentinėje kalboje, pritaikyti savo gyvenimo patirčiai, kur vidiniu balsu atlikus kalbėjimo operaciją galiausiai būtų nepasitikima jokiais verifikuotais rezultatais. Tad V. Dambrausko paroda tai sudėtinga savianalitinio patyrimo provokacija.

Pritariant filosofo Theodor W. Adorno negatyviajai dialektikai^[7] galima konstatuoti, kad parodos teksto ir vaizdo moralas, tai amžinas žmogaus dramos tragizmas, kuris yra duotas kaip pagrindinis būties naratyvas. Šis naratyvas jokių būdu nėra plokščias. Greičiau jis parasistemiškas, paralaikiškas ir paraerdviškas. Tiek fotoatvaizduose, tiek tekste naratyvas vienu metu sklinda ir tarp daug erdvių, ir tarp vienos erdvės, ir palikdamas bet kokias erdves. Kaip pasakytų J. Derrida, šis naratyvas, tai neužčiuopiamas, nuolatos išsprūstantis slidus *skirmsas* (pranc. *différance*). Kaip Derrida savo filosofijoje, taip ir V. Dambrauskas savo parodoje pirmenybę teikia antrajai, negatyvumą sugestijuojančiai pozicijai (*labiau nei kitus; dėl jų žudė; mirusius gerbė; dabindavo kitokiais rūbais, etc.*). Šie, antrosios pozicijos žodžiai tai mirties potencialas, tai susilieji su savo imanentiško balsu galimybė; tai savotiškas nebuvimas įvykstantis matuojant čia ir dabar kategoriją. Tad šios recenzijos pabaigoje aš ir pats kaip ir parodos autorius nesakau, jog tai ką regite ir matote yra melas arba netiesa. Tai slystantis būties skirmsas.

^[1] žr. Venckus, R., Naujoji karta: radijo laida. *Žinių radijas*, 2013-11-25. Prieiga internetu: <<http://www.ziniuradijas.lt/epizodas/2013/11/25/naujoji-karta/26245>> (žiūrėta: 2013-11-27).

^[2] žr. ten pat.

^[3] žr. Деррида Ж. *Голос и феномен: и другие работы по теории знака Гуссерля*. Санкт-Петербург: Алетея, 1999.

^[4] Mickūnas A., Stewart D., *Fenomenologinė filosofija*. Vilnius: Baltos lankos, 1994, p. 17.

^[5] Venckus R., Vietos (pasi)rodymas Kristinos Inčiūraitės videofilmuose taikant Jacques'o Derrida fenomenologinio balso koncepciją. *Erdvė šiuolaikinėje filosofijoje: respublikinė konferencija*. Vilnius: Lietuvos kultūros tyrimų institutas, Šiuolaikinės filosofijos skyrius, 2013-11-30.

^[6] žr. Nietzsche, F., *Štai taip Zaratustra kalbėjo: knyga visiems ir niekam*. Vilnius: Alma littera, 2006.

^[7] Rostovskytė A., Gustas V., "Dromologinė" sistema ar socialinis antisistemiškumas: Virilio contra Adorno. *Erdvė šiuolaikinėje filosofijoje: respublikinė konferencija*. Vilnius: Lietuvos kultūros tyrimų institutas, Šiuolaikinės filosofijos skyrius, 2013-11-30.

[atgal į parodos puslapį](#)

© 2017 A galerija visos teisės sugomos.

